

2024-03-25

Diarienummer 2023/010993

Norrtälje Konsthall

Remissvar över betänkandet SOU 2023:58 Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (Ku2023/01093)

Sammanfattning

Norrtälje konsthall motsätter sig förslaget om att utveckla modellen till en allmän modell för hela kulturområdet och att löpande statsbidrag ska fördelas genom historiska nyckeltal. Förslaget att det tidsbegränsade utvecklingsbidragen behålls är dock positivt liksom förslaget att inkludera kommuner i modellen. Norrtälje konsthall har däremot svårt att bedöma konsekvenserna av förslaget att kulturplanerna ersätts med kultursamverkansplaner. Föreslagen ändamålsbestämmelse att samverkan på kulturområdet ska bidra till "ett rikt och varierat kulturliv i hela landet" är en bra formulering som indikerar att alla konstområden måste med. Ett fritt och varierat kulturliv förutsätter dock att alla professionella konstområden finansieras i modellen. Idag går endast 1,3 % av medlen i kultursamverkansmodellen till bild- och formområdet. Norrtälje konsthall föreslår därför en ny pilotsatsning på noder med regionalt ansvar för bildkonst. Den primära uppgiften i noduppdraget är att skapa fler publika utställningar samt verksamhet för barn och unga.

Nya omständigheter som bör beaktas

Endast 1,3% av medlen i kultursamverkansmodellen går till bild- och formområdet. Det motsvarar 1/50 av de medel som går till scenkonst (teater, dans, musik). Att bildkonsten utgör en marginell del beror på en historisk snedfördelning som reproduceras i modellen genom att nya medel inte tillförs samtidigt som huvuddelen av medlen är upplåsta i fasta strukturer med lite utrymme för förändring. Sedan utredningen har lämnat sitt förslag har medlen till kultursamverkansmodellen minskat med 1 procent som en del av en allmän besparing på statlig verksamhet. Därutöver har PLO-uppräknningen på anslaget tagits bort. Utan en uppräknning av modellen innebär det i praktiken en rejäl nedskärning på regional kulturverksamhet och en ännu större marginalisering av bildkonsten.

Av de 1,3 procenten går dessutom bara cirka hälften till publik bildkonstverksamhet, resten går till främjande genom konstkonsulenter. Det är därför avgörande att nya medel tillförs till publik bildkonstverksamhet. Regionernas förvaltning bör ha en möjliggörande roll, det är arrangörerna som ska stå för innehållet.

Ekonomisk styrning är politiskt styrning. Det är inte ett fritt varierat kulturliv om inte professionell bildkonst finansieras i modellen.

Ett vidgat system för kultursamverkan (avsnitt 9.1)

Utredningsförslaget

Lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet ersätts av en ny lag om samverkan mellan stat, region och kommun på kulturområdet.

Svårt att bedöma då konsekvensbeskrivning saknas

Norrtälje konsthall har utifrån utredningens beskrivning svårt att bedöma konsekvenserna av förslaget att kulturplanerna ersätts med kultursamverkansplaner. Som utredningen själva skriver är den dialogprocess som är knuten till planerna av värde. Om en övergång till kultursamverkansplaner innebär att regioner och kommuner i högre utsträckning får välja när de har dialog, riskerar det att innebära en minskad dialog med fria aktörer. Minskad dialog gör det ännu svårare för nya aktörer inom bild och form att komma in, minskar

möjligheten att fånga upp kulturlivets behov och påverkar därmed kvaliteten i planerna samt ökar risken för regional styrning över aktörerna.

Ändamålsbestämmelsen att samverkan på kulturområdet ska bidra till "ett rikt och varierat kulturliv i hela landet" är en bra formulering som indikerar att alla konstområden måste med. Ett kulturliv utan bildkonst där det inte råder balans i fördelningen mellan konstområden är inte ett rikt och varierat kulturliv.

Eftersom bildkonstens infrastruktur, i brist på stora organisationer, bygger på fristående kulturverksamheter, är det positivt om verksamheter utan offentlig huvudman kan få stöd via kultursamverkansmodellen. Men ett dilemma för de fria arrangörer som får stöd via modellen idag är att de inte får vara med och förhandla om hur mycket de får och när de väl är med kan de inte söka medel till det fria konstlivet från Kulturrådet. Det betyder att de kan hamna i en inlåsning där medlen inte täcker ens grundläggande omkostnader. Det är därför viktigt att det sker en förhandling om tilldelade medel och förväntade resultat.

Villkor för fördelning av statsbidrag (avsnitt 9.2)

Utredningsförslaget

Utöver att krav för att fördela statsbidrag bör vara att en region upprättat eller att en kommun medverkat till en regional kultursamverkansplan, bör även andra villkor knytas till själva statsbidragsfördelningen som t.ex. att respektera den konstnärliga friheten.

Bra med villkor om konstnärlig frihet

Norrtälje konsthall tillstyrker förslaget. Kulturellt skapande och kreativa processer ska fredas från politisk styrning.

En breddad modell med en ny anslagsstruktur (avsnitt 9.3)

Utredningsförslaget

Fördelningen av löpande statsbidrag till etablerade kulturverksamheter ska bygga på historiska nyckeltal. Ett särskilt stöd till samverkan av nationellt intresse ska införas. De tidsbegränsade utvecklingsbidragen behålls. De riktade statsbidragen till kommuner som i dag finns hos Kulturrådet samlas. Utgångspunkten är att modellen ska utvecklas från att stödja regionala verksamheter på sju avgränsade konst- och kulturområden till en allmän modell för samverkan mellan stat, region och kommun på hela kulturområdet.

Kultursamverkansmodellen ska stödja det professionella kulturlivet

– förslag på ny satsning på bildkonstens infrastruktur!

Norrtälje konsthall motsätter sig förslaget om att utveckla modellen till en allmän modell för hela kulturområdet. Norrtälje konsthall vill påminna om att kulturpolitikens medel är de enda medel som går till det professionella kulturlivet regionalt i Sverige idag, att medlen är små och dessutom minskande. Medlen i kultursamverkansmodellen bör därför inte öppnas upp för annan verksamhet på kulturområdet i linje med föreslagen 5 §, särskilt inte utan tillägget "professionell" och inte utan finansiering. Här saknas både konsekvens- och riskanalys. Gestaltad livsmiljö, som förs fram som ett nytt område, är dessutom till skillnad från professionell kulturverksamhet ett politiköverskridande område med förutsättningar att finansieras via samhällsbyggande. GL ska först och främst in i RUS, regionplaner och regionala strategier mm. Det kan finnas en poäng med samordning av GL i kulturplanerna, men GL ska inte finansieras genom kultursamverkansmodellen.

Då bildkonstens uttryck idag inte låter sig begränsas av material eller teknik är Bildkonst Sverige dock positiva till att professionell konstområdesöverskridande verksamhet kan utvecklas mellan de etablerade konst- och kulturformerna, men föreslår att de identifierade problem och inlåsningseffekter löses på annat sätt. Av

motsvarande anledning motsätter sig Norrtälje konsthall förslaget om att ett särskilt stöd för samverkan av nationellt intresse, om det inte förtydligas att stödet avser professionell kulturverksamhet.

Norrtälje konsthall tillstyrker förslaget om att de tidsbegränsade utvecklingsbidragen behålls, eftersom de har stor betydelse för möjligheten för bildkonstens verksamheter (och andra områden med svag regional struktur) att inkluderas i modellen.

Norrtälje konsthall motsätter sig förslaget om att löpande statsbidrag ska fördelas genom historiska nyckeltal. Problemet är att bildkonsten systematiskt har åsidosatts i uppbyggnaden av landets kulturella infrastruktur och denna åsidosättning skulle i och med detta förslag konserveras. I och med detta förslag begränsas dialogen med övriga professionella aktörer ytterligare och regionernas makt över konstarrangörerna förstärks. Norrtälje konsthall förstår dock utredningens vilja att genom förslaget synliggöra att stora delar av medlen redan är uppbundna i etablerad verksamhet.

Eftersom bildkonsten gravt missgynnas i kultursamverkansmodellen behövs åtgärder för att få in bildkonsten i modellen så att fler får tillgång till bildkonst, inte minst barn och unga. Norrtälje konsthall föreslår därför en ny pilotsatsning på noder med regionalt ansvar för bildkonst. Den primära uppgiften i noduppdraget är att skapa fler publika utställningar samt verksamhet för barn och unga, motsvarande det uppdrag som exempelvis länsteatrarna och läns museerna redan har. Regeringen avsätter medel för fem pilotnoder för bildkonst 2025. Dessa följs upp med tio ytterligare noder 2027 för att slutligen omfatta alla regioner 2029. Projekten löper på 4 år vardera och löper alltså omlott. Norrtälje konsthall föreslår en satsning på totalt 10 miljoner per nod och år där staten finansierar 50%. För en utförlig beskrivning av förslaget, se bilagan.

Utvecklade dialogformer (avsnitt 9.5)

Utredningsförslaget

Formerna för dialog på regional och lokal nivå bör i ökad utsträckning lämnas till regioner och kommuner att bestämma.

Samrådan med det fria kulturlivet får inte minska

Norrtälje konsthall anser att förslaget är luddigt formulerat. Om förslagets fokus ligger på att även inkludera kommunerna i dialogen så är det positivt. Om konsekvenserna av förslaget är att kravet på regioner och kommuner att samråda med det fria kulturlivet och de professionella kulturskaparna för att fånga upp kulturlivets behov minskar är det negativt.

Kommuner med statsbidrag till institutioner (avsnitt 9.6)

Utredningsförslaget

En ny samverkanslag gör det möjligt för kommuner med stora direkta statsbidrag att själva ta över ansvaret för fördelningen av dessa medel mellan institutioner eller verksamheter.

Positivt att inkludera kommuner i modellen

Norrtälje konsthall tillstyrker förslaget. Som utredningen konstaterar finns majoriteten av bildkonstens verksamheter på kommunal nivå. En inkludering av kommuner i modellen ger förutsättningar att synliggöra och stärka upp den infrastrukturen samt har potentialen att öka skyddet för bildkonstens infrastruktur på sikt, om det leder till att fler kommunala bildkonstverksamheter får statligt stöd. Förutsättningen är dock att de kommuner som driver bildkonstverksamheter med regional betydelse också inkluderas. Ett fokus på kommuner med stora direkta statsbidrag riskerar att utesluta mindre kommuner med viktig konstverksamhet av regional betydelse.

Bilaga

Förslag: Noduppdrag för att stärka bildkonsten och skapa modell för utveckling

Eftersom bildkonsten gravt missgynnas i kultursamverkansmodellen behövs åtgärder för att få in bildkonsten i modellen och ökade resurser för att kompensera de fria aktörer som växt fram i brist på infrastruktur. Men framför allt behövs dessa åtgärder för att fler ska få tillgång till bildkonst. Särskilt viktigt är att nå barn och unga. Bristen på infrastruktur gör att bildkonsten har sämre möjlighet att verka genom Skapande skola. Detta samtidigt som vikten av bildförståelse och förmåga att uttrycka sig i bild bara ökar. Bildförståelse är en viktig förutsättning för att kunna medverka i demokratin och central kompetens för att hantera desinformation vilket lyfts som en central fråga av Mediemyndigheten. Bildförståelse är också en del av läroplanen men har idag litet genomslag. Den extremt svaga infrastruktur som idag finns för bildkonsten försvagar därmed Sveriges motståndskraft för desinformation.

Norrtälje konsthall föreslår därför en ny pilotsatsning på noder med regionalt ansvar för bildkonst. Den primära uppgiften i noduppdraget är att skapa fler publika utställningar samt verksamhet för barn och unga, motsvarande det uppdrag som exempelvis länsteatrarna och läns museerna redan har. Regeringen avsätter medel för fem pilotnoder för bildkonst 2025. Dessa följs upp med tio ytterligare noder 2027 för att slutligen omfatta alla regioner 2029. Projekten löper på 4 år vardera och löper alltså omlott. Norrtälje konsthall föreslår en satsning på totalt 10 miljoner per nod och år. Staten finansierar 50% av noderna.

I en utlysning via Statens kulturråd får regioner ansöka om att matcha finansieringen. Regionerna i sin tur utlyser noduppdrag som kan sökas av alla konstaktörer i regionen, eller konstellationer av aktörer som går samman. Om utlysningen bjuder in aktörerna att beskriva vad de vill utveckla, kan konstlivet själva vara med och formulera behov av fördjupning och utveckling, samtidigt som att utlysningen bidrar till värdefull omvärldsanalys för regionen. Ett år innan uppdragen löper ut görs en utvärdering och nya noduppdrag annonseras. Samma aktör kan få förlängt noduppdrag, eller så flyttas uppdraget till en annan sökande. I genomförandet ska hänsyn tas till att uppdraget ska kunna avslutas efter fyra år och att det ska dokumenteras så att det lätt kan lämnas över till annan aktör, för att garantera långsiktighet.

Medlen till noderna ska gå till publik konstverksamhet, inte till främjandeinsatser som redan ombesörjs av konstkonsulenter. Dock kan de regionala konstkonsulenterna, som ska verka för samordning och utveckling, kopplas till nodernas arbete för att skapa synergier. Dessa skulle också kunna få i ansvar att skapa en struktur för lärande mellan regionerna. På så sätt kan den kunskap som skapas i en region delas med de andra regioner. Detta kan bli en pilot för hur man bygger lärande inom kultursamverkansmodellen, även för andra konstområden. Konstdepartementet (under Konstnärscentrum) är en aktör som i brist på infrastruktur utvecklats och nu har en unik kompetens kring att arbeta med bild- och form i skolan. Deras verksamhet bör permanentas och involveras i arbetet.

Genom noderna byggs därmed den infrastruktur som saknas upp, men på ett dynamiskt sätt som inte skapar inlåsnings effekter och som gör att befintliga resurser kan samordnas och utnyttjas bättre samtidigt som en ny modell för kunskapsutbyte mellan regionerna testas. Modellen bygger på tidigare nationella uppdrag till kulturinstitutioner.

Norrtälje konsthall är en kommunal konsthall som startade 1983. Vi visar samtidskonst av lokala, regionala, nationella och internationella konstnärer. Vi har också en utställning längs med Norrtälje ån varje sommar, KONST I ÅN. Norrtälje konsthall har också ansvar för kommunens konstbestånd och utplacering av konst i kommunens skolor och andra offentliga byggnader. Arbetar med den offentliga konsten tillsammans med samhällsbyggnadskontoret. Det finns en konstskola i konsthallen samt en stor pedagogisk verksamhet för barn och unga oftast kopplade till pågående utställningar samt lovverksamhet. Program för alla åldrar kopplade till utställningarna. Norrtälje konsthall vill värna och stötta konstnärer och konstlivet och vi ser oss som en del av den process av konst som utvecklas över tid. Vi ger unga nyexaminerade till etablerade konstnärer en möjlighet att tillsammans med en professionell institution att få visa sina verk och möta en publik.

Helén Hedensjö
Konsthallschef
Norrtälje konsthall